

**HAMDIJA ŠAHINPAŠIĆ
- NOVI POGLED NA
SEVDALINKU**

Prof. dr. Džemaludin LATIĆ

Pojava dva *cedea* sa 40 snimljenih antologijskih sevdalinki koje je, tokom više desetljeća, ispjevao Hamdija Šahinpašić (Taslidža/Pljevlja, 1914 – Sarajevo, 2003), a koje je Ministarstvo kulture Crne Gore objavilo u okviru svoga projekta pod nazivom "Muzičko naslijeđe Crne Gore", zbog šutnje koja i dalje u Bosni obavlja djelo ovog legendarnog sakupljača i pjevača bošnjačke nacionalne pjesme tjera nas da progovorimo nekoliko riječi ne samo o njemu, rahmetli Hamdiji, nego i o krupnim kulturnim i političkim pitanjima koja se javljaju u vezi sa sevdalinkom. Prvo od tih pitanja jeste porijeklo ove pjesme, ovog jedinstvenog poetsko-muzičkog art-efekta ljubavne poezije bez premca u čitavom svijetu, o čemu su istraživači različitih nacionalnosti na Balkanu davali ciljano pogrešne ili konfuzne odgovore. Ciljano pogrešne "teorije" o porijeklu sevdalinke isticali su mahom srpski i crnogorski etnomuzikolozi i esejisti (V. Milošević, J. Kršić...), koji su je ekstremno slavenizirali, a konfuzne, nedovršene odgovore na isto pitanje davali su najugledniji bošnjački književni historičari, neuki a vrsni interpretatori ove pjesme, "kosmoplitski" sarajevski novinari, voditelji radio i tv šou programa i dr. – a sve u svome jadu i belaju, u strahu da im ne zalijepe etiketu nacionaliste. Drugo važno pitanje – o kome niko u Sarajevu nije progovorio ni riječi! – jeste teza savremenih crnogorskih akademika po kojoj "muslimanska kultura u Crnoj Gori nema nikakve veze sa bošnjačko-muslimanskom kulturom u Bosni", na šta su argumentirano odgovarali rahm. Husein Bašić i njegov krug bošnjačkih intelektualaca okupljenih oko podgoričkog časopisa "Almanah", a o čemu se u Bosni također malo šta zna. Treće, možda najvažnije pitanje glasi: koliko je sevdalinka doprinijela – i koliko može doprinijeti – obaranju opasne teze ponikle u bunjištu andrićevštine i balkanskih nacionalista po kojoj su "naše nacionalne kulture zatvorene" i "neprijemčive jedna za drugu"?

Hamdija Šahinpašić za sevdalinku predstavlja ono što je Avdo Međedović

Hamdija Šahinpašić
rođen je u Taslidži/
Pljevlja, 1914. godine.

("drugi Homer na Balkanu," pjevač jedinog epa u južnoslavenskim književnostima) bio za bošnjačku epsku poeziju. Iza sebe je ostavio oko tri stotine zabilježenih i snimljenih sevdalinki (neke su na spomenutim *cedevima* stare i po pedeset godina), koje je naučio od svoje majke, rahm. Šerife – nepoznatog, a istinskog majdana bošnjačkoga kulturnog blaga. Oboje su živjeli u Taslidži (Pljevljima), gradu od koga je Sarajevo – prema riječima hafiza Traljića – birvaktile preuzimalo modu. Hamdija je od ranog djetinjstva bio skoro slijep. Iz Taslidže je otišao u Skoplje da se školuje na Velikoj medresi, nakon čega je službovao kao vjeroučitelj u mnogim mjestima Bosne. Njegov genij otkrio je beogradski etnomuzikolog Miodrag A. Vasiljević, pred kim je 1951. g. u magnetofon ispjevao "za tri dana trista pjesama". Nevjero-

vatno, to muzičko blago objavljeno je u Moskvi, 1967. g., pod naslovom "Jugoslovenske pjesme iz Sandžaka zapisane od narodnog pjevača Hamdije Šahinpašića". Tako se, i u slučaju sevdalinke, ponovilo nepisano pravilo iz bošnjačke kulturne historije: da se najveće umjetničke tvorevine ovog naroda najprije otkriju u inozemstvu ("Hasanaginica" u Italiji, "Ženidba Smailagić Mehe" na Harvardu, "Derviš i smrt" u Beogradu, Berber u Ljubljani...) i kada se proslave kod drugih naroda, tek tada steknu pravo svoga predstavljanja u vlastitim kulturnim sredinama. No, u slučaju Hamdije Šahinpašića ni to se još nije desilo, bar ne u Sarajevu. Nezadovoljan interpolacijama prof. Vasiljevića kojima je maksimalno gušena muslimanska, bošnjačka "duša" ove pjesme (autor ovog teksta imao je priliku da sa rahm. Hamdijom razgleda ovo izdanje i uoči Vasiljevićeve inpute), 1980-ih je prof. Ankici Petrović (jedinstveno korektnom, vrsnom sarajevskom etnomuzikologu, koji je, nažalost, nestao iz ovoga grada tokom Opsade) ponovo ispjevao svojih "trista pjesama" koje su, u notnim zapisima, trebale biti pretočene u knjigu, ali "kosmopolitska" Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine nikada nije obavila taj posao. (Bože, gdje li se danas nalazi to blago? Da li je sačuvano?) Lutajući gradom, sa svojom tamburicom obijajući pragove bh. kulturnih institucija, nekadašnji politički zatvorenik, svjestan da će uskoro preseliti a da blago svoje majke Šerife neće predati pokoljenjima koja će doći, ispravljajući bošnjačke i bh. "krive Drine", neponovljivi, izvorni pjevač sevdalinke, Hamdija Šahinpašić, u tišini je preživio agresiju i još tiše umro prije sedam-osam godina.

Sevdalinka je i poetska i muzička i poetsko-muzička umjetnina koja je mogla nastati samo u društvu i ambijentu koje je oblikovao islam, i od te činjenice mora poći svaki njezin istraživač. Najbolja potvrda ovog stava jesu sevdalinke koje je Hamdija naučio od svoje majke Šerife. Kao što je poznato, islam se, u svome sveobuhvatnom svjetonazoru, u 7. st. suprotstavio onim religijama i kulturama u kojima se ljubavno osjećanje tretira kao grijeh, tabu, zabrana, zlo..., koje zagovaraju celibat, a na ženu gledaju kao na sotonsko biće, na jednoj strani, kao i kulturama u kojima žena otkriva svoje tijelo, izlazi na ulicu i, vremenom, postaje obična roba za potrošnju, na drugoj strani. Islam je čovječanstvu donio koncept *avreta* onih dijelova tijela koji se ne mogu otkrivati ni pred kim osim pred bračnim partnerom; islam je zabranio miješanje spolova, a majčinstvo uzdigao gotovo do svetosti; itd. U takvom ambijentu – žena je biće za kojim se čezne ("skriveno poput bisera u kutiji") i biće koje čezne. Sevdalinka je pjesma o ljubavnoj čežnji; nastala u samoći haremluka i avlija, ona je ljubavni razgovor zaljubljenе žene

48 **70 (AХI) ИСТИХА МЕ ГЛАВА БОЛИ**

Истиха ме глава боли, довед'те ми доктору,
Други даје шкуру лира да ме доктор извика,
Докутор вида, драги свира, те ми дерте разбија:
Како можеш, болан драги, један данак без мене?
— Ја не могу, мила моја, ни по данка без тебе!

Голова немного болит у меня, позовите мене
Жених даст горсть лир, чтоб меня доктор вылечил,
Доктор лечит, влюбленный играет, боль мою
Разве можешь ты, несчастный мой милый, хоть
день побыть без меня?
«Не могу, моя милая, жить и подлдя без тебя!»

71 АКШАМ МРАЧЕ, МОЈ ПРВИ РОЂАЧЕ

Акшам мраче, мој први рођаче,
Ајацио, моја посестримо,
Мој мјесече, обасјај до вече,
Да ми драги по мјесечу дође,
Да не кала мјесте и кондуре,
Сунце зађе, а мјесец изађе,
Драги драги у забобучу дође,
Да зна зора шта је милосавња,
Не б' сванула за неђуљу дана.

Сумерки — мой близкие родственники,
А вечер — моя названная сестра,
Месца мой, свети вечером,
Чтоб мой милый при свете твоём шел,
Чтоб не испачкал башмаки,
Солнце скроется, луна взойдет,
Мой любимый в сад придет,
Если б знала зоря, что такое лобзанья,
Неделю бы не появлялась.

3509

Njegov genij otkrio je beogradski etnomuzikolog Miodrag A. Vasiljević, pred kim je 1951. g. u magnetofon ispjevao "za tri dana trista pjesama". Faksimil iz knjige Miodraga A. Vasiljevića *Jugoslovenske narodne pesme iz Sandžaka. Po pevanju Hamdije Šahinpašića iz Pljevalja*, objavljene u Moskvi 1967. godine.

i malo pridrijemao. Prozor mi otvoren, a sa njega, na udaljenosti od samo 50 metara vazdušne linije, vidi se Begova džamija. Kad odjednom začuh mujezina: "Allahu ekber" i "la illahe ilallah." Prošli su me ugodni trnci. Znaš kako to mujezini lijepo uče. Vrisnuo sam u sebi: "Eto pjesme! Eto melodije!" Tako je nastala pjesma, moj prvijenac "Sa Igmana pogledat je lijepo", jedna od mojih najdražih pjesama. Dakle, iz melodije ezana sa Begove džamije rodila se moja prva pjesma. Evo sada će pola stoljeća od nastanka moje pjesme "Sa Igmana pogledat' je lijepo", ali narod je i dalje pjevuši. Ona je već postala narodna. Veće i radosnije priznanje za autora ne može se ni zamisliti". (*Preporodov "Journal", Zagreb, broj 135, studeni 2011., 33*). (Kasnije je Jovica komponovao i druge pjesme koje su već svrstane u narodno blago, a te su: "Kada moja mladost prođe", "Dani dugi ko godina, ni habera od mog Hajrudina", "Da sam ptica"...)

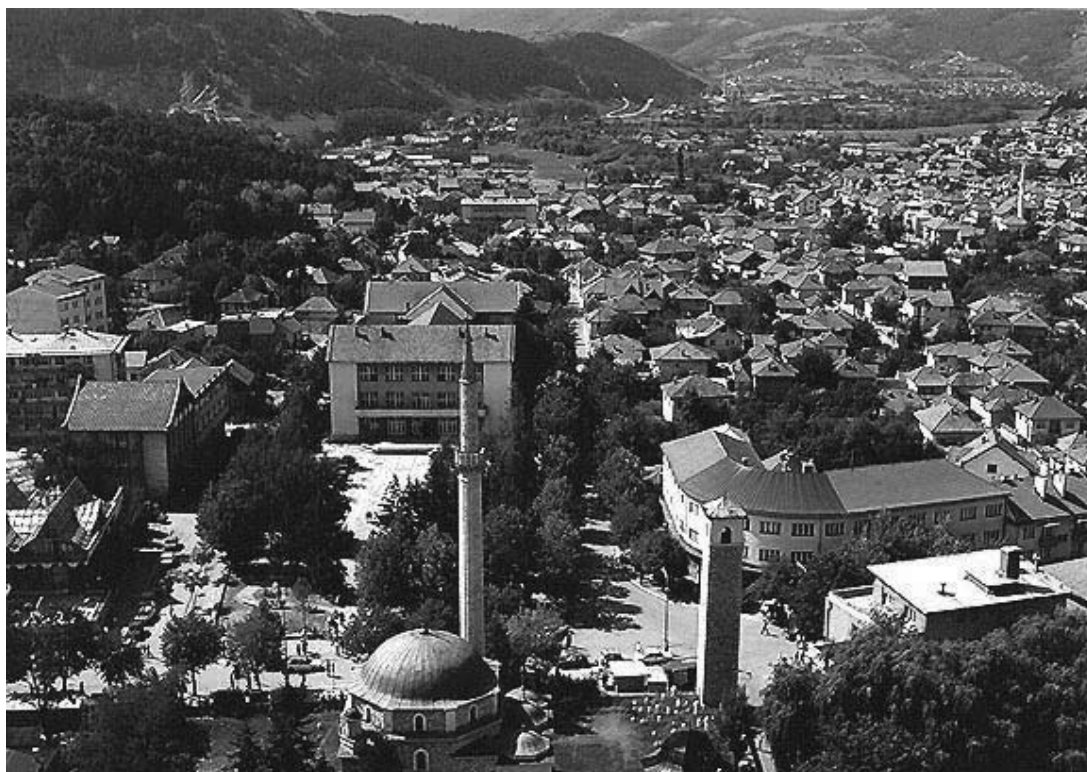

Zavičajni klub Pljevljanka i prijatelja Pljevalja iz Bosne i Hercegovine sa sjedištem u Sarajevu štampao je 2002. godine knjigu pjesama sa notnim zapisima *Po Taslidži pala magla* u koju je uvršteno 296 sevdalinki sa notnim zapisima

Ovaj odnos Kur'ana i *handasatu sawt*-a – muzičke vještine u muslimanskih naroda naučno su – koliko je ovom autoru poznato – najbolje eksplicirali Isma'il R. al Faruqi i Lois Lamya' al Faruqi u svome djelu "The Cultural Atlas of Islam", u kome kažu: "I pošto je sam Kur'an poslužio kao model za ostale estetske izraze, on je, na isti način, priskrbio pronalaženje suštine za estetsku manifestaciju u muzičkom (vokalnom) umijeću" (*Macmillan Publishing Company, New York, 1986., 441*).

Hamdijina tamburica potvrđuje utjecaj drugog islamskog izvora, sunneta, na sevdalinku. Naime, poslanik Muhammed, s.a.w.s., dozvolio je muslimanima upotrebu samo žičanih instrumenata i defova (bubnjića) – zato što ti instrumenti – prema teoriji ovog autora koji očekuje da je potvrdi savremena znanost – "ne kvare ljude" (Platon) *per se*, nego ih moralno uzdižu. (Harmonika, naravno, nije instrument sevdalinke. Ona je došla sa Zapada i ona je nadjačala pjevačev glas, povisila ga do neprirodnosti – kakva je većina zapadnjačkih kulturnih izuma, i od sevdalinke napravila neukusnu, neproduhovljenu meraklijsku pjesmu meze i rakijskih akšamluka, kakvu danas prezentira jedan njezin zaljubljenik u jeftinim tv programima.)

Teza da je muslimanska kultura u Crnoj Gori odvojena od (ukupne) bošnjačke kulture je obična nacionalistička besmislica. Hamdijina mala antologija o kojoj govorimo u potpunosti demantira taj (ne)kulturni povik: taslidžanske sevdalinke, čak i njihovi lirski junaci ili povijesni likovi, isti su kao oni u Sarajevu, Banjoj Luci ili Mostaru.

Taslidža/Pljevlja

Ne znam koja bi to umjetnička tvorevina bolje od sevdalinke potvrdila tezu o otvorenosti naših balkanskih kultura. Sevdalinku su, osim Bošnjaka, pjevali i Crnogorci, i Vranjani, i Beograđani, i Vojvođani, i bosanski Srbi i bosanski Hrvati..., u tolikoj mjeri da se može govoriti o više stilova ove pjesme (stariji i moderni bosanski narodni stil, srbijanski i vojvođanskoromski stil...itd). Prije Prvog svjetskog rata, dok vjerska kultura još nije bila ustuknula pred duhovnim pustošenjem balkanske Moderne, srbijanski kompozitori, kakvi su bili Stevan Mokranjac, Božidar Joksimović, Stanislav Bitnički i dr., iako školovani u zapadnoevropskoj klasičnoj muzičkoj tradiciji, sačinili su posebnu srbijansku sentimentalnu muziku sa sevdalinkom kao njezinim istaknutim predloškom i uzorom. Braća Srbi i njihovo "drugo oko u glavi", Crnogorci, trebali bi nastaviti tim putem, a ne svojatati, pokrštavati ili kljaštriti, bre, ovu predivnu pjesmu univerzalne, neodoljive ljepote onda kada osjete da je potekla sa kur'ansko-bošnjačke česme. Tako su "Minkicu, jednu u majke" pokrstili u "Milkiću, jednu u majke...", a Ibru ("Koja gora, brate Ibro, razgovora nejma?") pretvoriše u Ivu. Blago njima, oni uvijek imaju odakle zgrabiti!